

JIŘÍ ZYGMA
UBOHÝ
PANOVNÍK

Parafráze na divadelní hru
Luigiho Pirandella Jindřich IV.

Jiří Zygma

UBOHÝ PANOVNÍK

*Parafráze na divadelní hru Luigiho
Pirandella Jidřich IV.*

- hra o třech dějstvích -

Osoby:

Jindřich IV. X *blázen, spisovatel a prezident*

Matylda X *první dáma v herectví*

Frýda X *její dcera a dvojnice*

Tito X *Matyldin milenec; aristokrat i mnich*

Karel X *Frýdin snoubenec; šlechtic*

Doktor X *intelektuál + profesor*

Komorník X *průvodce, kancléř, sluha*

Maklér

Magnát = *rádcové*

Manažer

Kašpar X *mluvčí a žvanil*

Děje se na Hradě za našich dnů.

Dějství první

„Trůnní síň“ pana prezidenta. Je vybavena prvorepublikovým přepychem; scéna však nemusí představovat místnost nutně realisticky – stačí vše naznačit pouze v symbolech – trůn (křeslo, může být i houpací), po jehož bocích visí na stěně dvě velké fotografie, představující Jindřicha a Matyldu.

Oba jsou na nich vyfoceni v odpovídajícím oblečení, tzn. reprezentativním. Vchod do místnosti je vpravo i vlevo, u jedné z dveří visí zrcadlo.

Ze tmy se najednou vynoří 3M – Maklér, Magnát a Manažer spolu s Kašparem. Všichni jsou oblečeni v černobílých kvádrech s „vtipnými“ vázankami a za pasem mají mobilní telefony, s nimiž v průběhu hry manipulují, popř. si pohrávají i s drogami (Kašpar je jen v obleku a má silný pásek). Jsou najati ambiciózním Karlem, aby Jindřichu „pomáhali“ – tím, že se časem postarají o jeho sesazení. Zřejmě jim jde o mocenský postup, který zakrývají neprůhlednými brýlemi. V trůnní síni jsou tajně a zprostředkovaně přes Kašpara.

Kašpar

Ticho!

Maklér Nejde sem nikdo?

Magnát Hele, máš sirky?

Maklér Chceš tady kouřit?

Magnát Jen si dám pár šluků. */zapálí hašiš/* Ubohý panovník. */předá cigaretu manažerovi/*

Kašpar Z týchle historie já neznám ani ň. Víte, kdo jsem a jaké byste z toho mohli mít problémy?

Maklér Historická jména! Myslíš, že se tě bojíme?

Magnát Copak z toho nemáš prospěch?

Maklér Když už jsme u té historie, někde stojí psáno, že vysoké panstvo mělo císaře v nenávisti, protože si za své milence vybíral jinochy z nízkého rodu.

Magnát To jsme jako my, víš?

Kašpar Copak vás někdo obtěžoval?

Manažer Nač my tady trčíme v těchle kostýmech?

Kašpar Buďte rádi, že jste se sem dostali.

Manažer Mně se nic neřekne. Mně se nikdy nic neřekne.

Maklér Něco zruba víš, ne?

Manažer Ne.

Maklér Až tady s náma budeš žít, tak poznáš, co a jak.

Manažer Ale já se tady nechci zbláznit.

Maklér A proč by ses měl zbláznit? Budeš se bavit.

Manažer Já vážně nevím vůbec nic. Nechcete mě aspoň trochu zasvětit? */je zkouřený a směje se/*

Magnát Nech to na nás. Až přijde čas, dozvíš se všechno.

Manažer Kdo je třeba na tom portrétu?

Maklér To je jako náš pán a jeho vysněná choť.

Manažer Vysněná?

Maklér Jeho pravá žena žije v ústraní.

Manažer V ústraní?

Magnát Všechno pochopíš, neboj se.

Kašpar Radši už pojed'te. Každou chvíli by sem moh někdo přijít.

Zleva vstoupí komorník v černobílém obleku – hábitu.

Kašpar Co tenhle tady dělá?

Komorník Co tady děláte?

Magnát Spíš, co vy tady děláte? Pryč! */rozběhne se, aby vyhnal komorníka ze dveří/*

Maklěř Podvraťáku!

Manažer Pryč odsud!

Komorník Nechte toho a otevřete okna. Je tu smrad.

Magnát Zmiz!

Komorník Předě mnou si na nic nemusíte hrát. Víte, kdo přijel?

Magnát Nás to nezajímá.

Komorník Matylda s dcerou. Přijela i s mužem a Frýda tady má svého nastávajícího s celou jeho společností.

Manažer Začíná to být zajímavé.

Komorník Je mezi nimi i doktor. Chtějí jít sem.

Maklěř Naděje na obzoru...

Kašpar To bude mela.

Magnát Moc rád bych teda věděl, co tady chtějí.

Kašpar Jestli ji uvidí, bude to hrůza.

Komorník Kdyby se vzbudil, musíte ho hlídat!

Kašpar Ale jak?

Komorník Třeba násilím. Poručili mi to. Tak běžte za ním!

Magnát Ale pak nám to vysvětlíš!

Komorník Zamkněte a schovejte klíč. Ty druhé dveře taky. /ukazuje na druhé dveře vpravo – Maklér, Magnát, Manažer a Kašpar jimi odejdou/

Komorník zamíří k levým dveřím a otevře je, aby vpustil Karla.

Karel Zařídil jsi všechno?

Komorník Spolehněte se.

Karel se vrátí za dveře, aby dovnitř pozval ostatní. Vejde Tito a Doktor, za nimi Matyllda a Frýda. Komorník se ukloní a odejde. Matyldě je asi čtyřicet pět let. Je dosud krásná a plných tvarů, přestože napravuje působení času sice dovedným, ale příliš vyumělkovaným líčením, které jí dává vzhled bojovné valkýry. Za přítele má Tita, kterého ona ani ostatní nikdy neberou

vážně. Co pro ni vlastně Tito znamená, ví zřejmě jen on sám. Byl by velmi živý, kdyby jeho čilost netlumila ospalá lenost. Frýdě je něco přes dvacet. Cítí se odstrčená ve stínu příliš oslnivé matky, nadto ji zraňují pomluvy, k nimž matka často zavdává příčinu spíš k její než ke své škodě. Je zasnoubena s Karlem – je to vážný a uzavřený mladý muž, před druhými hrdý, ale zakládá si jen namále, které může ve světě být a platit – možná proto, že sám přesně neví, kde je jeho cena. Vše zakrývá pustou ctižádostí. Zároveň je v hlubokém smutku, neboť nedávno ztratil matku. Doktor je zase přeštudýrovaným chytřákem, který by chtěl mít vše vysvětlené pomocí věd. Všichni jsou oblečeni do civilu, plně odpovídajícímu jejich možnostem i soudobým trendům. Vejdou stísněně a skoro se strachem a zvědavě si prohlížejí síň.

Doktor Delirium – navenek tak důsledné!

Matylda /poté, co uvidí svou podobiznu/ Tohle přece... Bože můj... Frýdo, podívej se.

Frýda Tvůj portrét?

Matylda Jako bych to nebyla já, ale ty. Poznáváš se na tom obraze?

Frýda Ne.

- Matylda Myslela jsem si to. Nebyla jsem snad stejná jako ty teď? Podívejte se, Tito!
- Tito */zakryje si oči/* Ne, já to nechci vidět – předem říkám ne.
- Matylda Blbec. Co myslíte vy, doktore?
- Doktor Proč by se dcera nemohla nepodobat své matce? Co je na tom divného?
- Tito Vy jste na to káp.
- Matylda Samozřejmě, že jsem to já a ne má dcera. Ale stačí, kdybyste se na nás dvě podíval a srovnal nás. Na té fotografii jsem to byla já, jenže teď už jsem někdo jiný, takže má dcera se jistě podobá více...
- Doktor ...spíš tomu pánovi vedle než vám. */ukazuje tak, že divák neví, jestli Dr. myslí foto s Jindřichem nebo fyzickou přítomnost Tita/*
- Frýda Panebože, pořád dokola. Pro každou hloupost bouřka.
- Doktor Nejsi tou fotografií překvapena tak jako tvoje matka. Spíš tě překvapuje, že mezi vámi vidí matka takovou podobu.

- Matylda To je přece pochopitelné. Jak by se ve mně mohla poznat, když neví, jak jsem vypadala v jejím věku? Pro mě je snadnější poznat se v ní, jaká je teď.
- Doktor Portrét vždycky zachytí jenom okamžik. Co všechno na tom obrázku není – pohyby, gesta, pohledy, úsměvy – to všechno může paní to foto připomínat.
- Matylda Máte pravdu.
- Doktor A to všechno teď ožívá znovu ve vaší dceři. Podoba roste často z nepatrných detailů...
- Tito Našla by se i jistá podoba mezi mnou a vámi, ctěný pane.
- Matylda Nechtěla jsem ho brát s sebou, ale...
- Tito Jak to vůbec může říct?
- Karel Ticho! Je tu doktor – jde o velmi vážnou věc, jestli jste na ni nezapomněli.
- Doktor Dobrá, můžeme začít. Jak se váš portrét dostal sem? Vy jste mu ho darovala?
- Matylda Dala jsem mu ho tak za dva nebo za tři roky

po tom neštěstí, nebyla jsem ještě ani zasnoubená... Požádala mě o to Karlova matka. */ukáže na Karla/*

Doktor Pacientova sestřička? */naráží na Jindřicha/*

Karel Doktore, přivedl jsem vás, abych splnil slib, který jsem dal matce. Zemřela před měsícem a prosila mě, abych... Maminka do poslední chvíle věřila, že se strýček uzdraví. Když tady byla naposledy, choval se k ní nezvykle něžně – snad tušil její brzký konec. Měla ho moc ráda, ale... nebýt toho, byli bychom s Frýdou už dávno na svatební cestě.

Doktor Napřed je třeba zjistit... Kolikrát jsou za vším jen nepatrné příčiny, že? Tedy, tento portrét...

Matylda Bože můj, doktore, nemyslím, že by ten obraz byl nějak zvlášť důležitý. Udělal na mě dojem proto, že jsem ho léta neviděla.

Doktor Strpení, prosím. Strpení, ano? Jak dlouho tady visí?

Matylda Bude tomu šestnáct let.

Doktor Ty fotografie vznikly ještě před tou nešťastnou náhodou – tuším správně?

Matylda Ano.

Doktor To byl ještě dokonale při smyslech. To on vám navrhl, abyste se dala vyfotit?

Matylda Portrétovat se dali skoro všichni, kdo se té maškarády účastnili. Chtěli se nechat „zvěčnit“.

Doktor Ta módní přehlídka, to byl jeho nápad?

Tito Ne, můj.

Doktor Váš?

Tito Opravdu – proč bych se chlubil cizím peřím? Pamatuju se na to docela dobře. Napadlo mě to jednoho podzimního večera – seděl jsem v klubu a listoval v nějakém časopise. Prohlížel jsem si fotografie, na kterých se po molu proměnávali lidé v nejrůznějších převlecích. To mě inspirovalo. U nás v práci už jsme dlouho hledali

nějaký originální nápad pro příští karneval. A tak jsem navrhl neobvyklou přehlídku. Každý si mohl vybrat postavu s nějakým společenským postavením, kterou chce představovat: podle toho, na co by se cítil. Tak se mohl člověk před ostatními ukázat jako politik v závěsu militantní funkcionářky nebo progresivní malíř v doprovodu bojovnice za ženská práva. Účastník by vystoupil na molo v odpovídajícím kostýmu. Vyjadřoval by tím zároveň názor na svět, který ho obklopuje a pohled na okolí, s nímž se dostává do rozporu. Návrh byl přijat.

Doktor A on si tedy vybral postavu prezidenta.

Matylda Protože jsem prohlásila, že budu jeho první dámou. Vždycky chtěl být hlavou státu.

Doktor Teď dost dobře nechápu ty souvislosti...

Matylda Myslím – pro účely té přehlídky, která se stala zároveň i převratem. Zprvu jsem ani

já nevěděla, co tím myslí, když řekl: „Budu ctnostně klečet u vašich nohou jako sv. Václav. Když však bude potřeba, vaše nohy opustím a vyhoupnu se v sedlo, abych měl nohou šest a rychlost pardála, potřebnou k vyřizování všeho, co přísluší hlavě státu.“ Takovým způsobem by se ponížil leda před papežem, proto jsem se cítila trošku divně, když jsem se připravovala na svou úlohu a zjistila jsem, že to jsem vlastně já, kdo mu věrně a nadšeně slouží. Ale poté, co jsem musela dennodenně svádět boj s pomluvkami a s médii, pochopila jsem, proč chtěl, abych se stala jeho chotí, i když se to zprvu jevilo, že bych mohla být vzhledem k církvi jeho úhlavním nepřítelem. Ta náhoda mě naprosto šokovala.

Doktor A tak jste se z herečky stala rovnou prezidentovou!

Matylda Nic takového, já stále hraji – i teď! První dámou jsem jen v případě nějaké

významné společenské události, dejme tomu...

Doktor Módní přehlídka! Už tomu začínám rozumět.

Tito Doktore, on se jí tehdy vytrvale dvořil a ona ho nemohla ani vystát.

Matylda Nebyl mi protivný, ale když po mně někdo chce, abych ho brala vážně, tak v tom vždycky vidím...

Doktor ...nezvratný důkaz stupidity, že?

Matylda V tomto případě ne.

Tito Ale nelžete.

Matylda Milý Tito, on na rozdíl od vás nebyl žádný šašek.

Tito Já jsem po vás přece nikdy nechtěl, abyste mě brala vážně.

Matylda Jen neměl smysl pro humor. Víte, pane doktore, my ženy máme ke všemu tomu neštěstí ještě to trápení, že na nás hledí dvoje oči s výrazem „věčné lásky“ – ne-

znám nic komičtějšího a tragického zároveň. Kdyby se muži viděli s tou „nadčasovostí“ ve zraku! Vždycky mně to bylo k smíchu. A tenkrát dvojnásob. Jenže to nebyl výsměch, ale strach. Bylo to strašně nebezpečné – proto jsem se mu vlastně smála. Často jsem si to pak vyčítala, když jsem viděla, že se mu smějí i ostatní. Pitomci. Byl jim pro legraci.

Tito

Jako já?

Matylda

Vy jste k smíchu, protože se sám snižujete. U něj to bylo naopak a v tom je velký rozdíl. Vám se lidé smějou do obličeje.

Tito

Lepší, než aby se smáli za zády, ne?

Doktor

Jestli jsem tedy správně rozuměl, byl odjakživa tak nějak... přepjatý, že?

Matylda

Měl takovou zvláštní povahu, pane doktore. Neříkám, že své city předstíral, ale jako kdyby se najednou v tom nejlepším uviděl – docela určitě tím trpěl. Vztekal se, často sám na sebe. Bylo to skoro až

komické.

Tito Zřejmě chtěl dodat svému citu jistou váhu svým intelektem. Jako by jím nahrazoval nedostatek bezprostřednosti. Improvizoval, nadsazoval, přeháněl – aby se ohlušil, aby se už neviděl. Proto se zdál nestálý, domýšlivý a i... směšný.

Doktor Nebyl dost společenský?

Tito Naopak: byl vynikajícím stavitelem živých obrazů, plesů a ochotnických představení – jen tak, pro zábavu. Všechno vždycky zorganizoval a sám byl dokonce vynikající herec. Představte si, že když se stalo to neštěstí, když tedy spadl z toho mola...

Doktor Udeřil se do týla, vidíte?

Matylda Bylo to hrozné. Přestože mu o nic nešlo, pocit, že je na jevišti, ho strhl natolik, že přehlédl, kde končí rampa. Předváděl se a myslel, že je nade všemi, když v tom ho světlo ozářilo tak, že když vstoupil do stínu, zákonitě upadl.

- Tito Napřed jsme vůbec netušili, že si ublížil. Přehlídka se sice na chvíli zasekla, ale že se mu něco stalo, jsme zjistili, až ho přenesli do vily. Nebyl ani raněn, nekrvácel. Vypadalo to, že jenom omdlel.
- Matylda A za dvě hodiny na to...
- Tito ...se objevil na rautu.
- Matylda Tvář měl úplně změněnou. Okamžitě jsem si toho všimla.
- Tito Právě, že nikdo z nás si toho nevšiml!
- Matylda Protože všichni vyváděli jako blázni.
- Tito Každý pořád zastával svou funkci.
- Matylda Umíte si představit náš údiv, když jsme zjistili, že on bere svou úlohu naprosto vážně? Začali ho dráždit.
- Tito A on najednou vytáhne zbraň... a začne mířit na provokatéry.
- Matylda Nikdy na to nezapomenu. Naše rozesmáté tváře a proti nim příšerná maska, která už ale byla skutečná. Stál proti nám opravdový

panovník, který se při hře „na celebrity“ stal pomocí předem připraveného puče skutečným králem.

Tito Přehlídku připravoval, jako by šlo o všechno. A přitom ten nápad byl můj!

Doktor Diagnóza je naprosto jasná. Pád a úder do týla vyvolaly mozkovou poruchu, a to debilitu nebo jiný druh šílenství. Toto delirium...

Zprava vyjde Kašpar s rozrušenou tváří.

Kašpar Můžu dál?

Frýda */dostane strach/* To je on! To je on!

Matylda */ustoupí a zakryje si oči/* Opravdu je to on?

Frýda Blázen!

Karel Uklidněte se. Tomuhle jenom platíme, aby tomu bláznovi „přihrával“. */ke Kašparovi/* Nařídil jsem zamknout dveře! Nikdo tady nemá co pohledávat.

Kašpar Chtěl jsem jen požádat o...

Karel O?

Kašpar O propuštění. Nedá se to tam vydržet. Nemyslím ale ani tak jeho jako spíše svoje kolegy. Vy jste říkal „přihrávat“, ale kdepak ti a přihrávat! Opravdoví blázni jsou ti tři. Místo, aby mi pomohli, tak...

Stejnými dveřmi vejdou Maklěř a Magnát.

Maklěř Můžem dál?

Karel Pojd'te. Co se děje?

Frýda Bože, já chci pryč. Mám strach!

Maklěř /ukáže na Kašpara/ Tenhle cvok...

Kašpar A dost! Tohle já dělat nebudu!

Magnát Co ho to popadlo?

Kašpar Nebudu a nebudu.

Maklěř Všecko zkazil, pomatenec.

Magnát Jindřich zuří jako tajfun. Poručil toho šaška zatknout a okamžitě ho chce soudit.

Kašpar Spletl si mě. Jsem přece jeho mluvčí.

Maklěř Co máme dělat?

Karel Musíte ho držet pod zámkem.

Maklér jde zamknout.

Maklér Mám nápad. Ohlásíme mu vaši návštěvu a přivedeme ho tím na jiné myšlenky. Snad už jste si rozmysleli, v jakých kostýmech chcete vystupovat...

Doktor Nemá zbraň?

Karel Kde by ji vzal?

Matylda Já jsem připravená.

Tito Je to přestrojení opravdu nutné?

Maklér Kdyby vás jen zahlíd v těchhle šatech, byl by konec.

Karel On si totiž myslí, že maškary jsme my v našich šatech.

Maklér Copak, to by ani nevadilo. Jenže on by věřil, že v tom má prsty jeho úhlavní nepřítel.

Tito A to je kdo? Papež?

Maklér Má z něj stihomam.

Magnát Rozzuřil by se nebo by se zbláznil úplně.

Karel Strýčku Tito, vy u toho být nemusíte. Počkáte s námi vedle. Stačí, když ho uvidí doktor.

Matylda Nestačí. Musím ho vidět znovu. Nesu za něj jistou odpovědnost, jestli mě chápete...

Tito Vy a odpovědnost?

Matylda Kvůli tomu jsem snad přišla! Takže si rozdělíme své role... Zahraju si matku jeho první ženy. Budu se tvářit, jako bych je teprve oddávala...

Doktor Tak ho pomalu dostaneme do minulosti. Viděl ji někdy?

Matylda Nejsem si jistá, ale myslím, že ne.

Doktor Tím líp. Já budu představovat vašeho muže – erudovaného profesora, aby ho hned nezapadlo, že ho chceme léčit.

Karel Doktory přímo nesnáší.

Matylda Ale učence přímo zbožňuje.

Tito Vždyť i doktoři jsou učení! Převleču se za kněze.

Matylda K tomu jako aristokrat nemáš daleko.

Karel Kašpare, ty jsi pořád šašek, rozumíš? Přines kostýmy! A jdi Jeho Veličenstvu oznámit tak vzácnou návštěvu! Je tady budoucí tchýně, kněz a pan profesor se všemi možnými vysokoškolskými tituly!

Tito To je kombinace...

Kašpar Bojím se!

Karel */k Magnátovi/ Běž s ním.*

Magnát Ano, pane.

Kašpar a Magnát odběhnou pravými dveřmi.

Karel A my jdeme taky, Frýdo.

Karel s Frýdou odejdou levými dveřmi.

Maklěř Hrajte jenom to, oč vás bude žádat.

Matylda Promiňte?

Tito A co já?

Matylda Vy se držte v pozadí. Vlastně byste udělal nejlíp, kdybyste zmizel úplně.

Vrátí se Kašpar s kostýmy.

Maklér Á – převleky!

Matylda Není tu někde zrcadlo?

Maklér Támhle. Zvládnete to sama?

Matylda Vrátím se hned.

Vezme kostým a odejde s Kašparem k zrcadlu. Mezitím se převlečou Doktor a Tito – doktor za profesora v hávu a Tito za kněze v kutně.

Tito Tenhle druh šílenství je zřejmě nákladný, ne?

Doktor Každý blázen vyjde draho.

Maklér Vedle máme celou garderobu – pořídili jsme si totiž salón, který šije přímo pro nás a pro který pracují ti nejzkušenější módní návrháři současnosti. Šijou dokonce i pro divadlo!

Vrátí se Matylda v kostýmku starší paní.

Tito Teda! Vypadáte opravdu sexy.

Matylda A vy konečně vypadáte jako člověk.

Tito A jak jsem vypadal předtím?

Matylda Jako maškara.

Tito Jsem přece v kostýmu!

Matylda Teď byste mohl jít do ulic a přesvědčovat kolemjdoucí, aby se obrátili k bohu.

Tito Co říkáte panu profesorovi?

Maklěř Skoro jako doktor, ale vy...

Doktor */k Maklěři/ Míváte hosty často?*

Maklěř Jak kdy. Občas poručí, aby přišel ten nebo onen... Hlavně musíme hledat někoho, kdo je jaksi ochotný...

Matylda Ženy také?

Maklěř Dřív k nám chodilo hodně dam.

Tito */se smíchem/ V přestrojení? /ukáže na markýzu/ Takhle?*

Maklěř Já myslel takový ženský, co...

Tito ...jsou zkrátka ochotné. Rozumím vám. Pozor, Matyldo, aby si vás nespletl!

Maklěř ...se skutečnou první dámou! */směje se/*
Pravými dveřmi vejde Magnát, který dá znamení, aby všichni zmlkli.

Kašpar Pozor, už jde!

Vejde Jidřich IV. Je mu k padesáti. Je velmi bledý, na spáncích, nad čelem a kolem uším má obarvené vlasy s neobratností až dětinskou; na lícních kostech uprostřed tragické bledosti má velmi nápadné červené skvrny jako paňáca. Naproti ostatním má však kupodivu velmi výrazný barevný kostým, jako šašek (na rozdíl od „skutečného“ šaška – Kašpara, který je oblečen spíše úředně). V očích má křečovitou strnulost, která děsí. Výraz tváře je v rozporu s celým držením těla, které chce vyjadřovat kajícínost a pokoru tím okázaleji, čím je pro to situace nevhodnější. Po jeho boku se drží zkouřený Manažer.

Jidřich */ukloní se napřed Matyldě, pak doktorovi/
Vítám vás...*

*/podívá se potom na Tita a chystá se uklonit
také jemu, ale místo toho vykřikne/ Zrádce!*

Maklěř *Žádný zrádce, ale kněz, pane prezidente...*

Jidřich *Ne! Je to podvodník a zrádce! /Matyldě/
Vážená paní, přísahám, že nyní o vaší dceři
smýšlím jinak. Vlastně bych o ní odjakživa
smýšlel jinak, nebýt – jeho. Kdyby za
mnou tehdy nepřišel a nezabránil mi
v mém úmyslu jménem papeže, byl bych*

s to svou lásku k ní potlačit. Ale dnes nechci nikoho pomlouvat – dnes jsem vám vděčný za to, co jste udělal. Jasná mysl, bystrý zrak. Pevně stát a trpělivě snášet tok osudu: pokořím se i před vámi. */hluboce se ukloní a zůstane před ním ohnutý, pak se náhle vymrští/* Pokud ovšem nejste autorem té špinavé pomluvy, že má matka – svatá Anežka – byla kurva.

Tito Ne, já to nebyl, pane prezidente, já ne.

Jindřich Opravdu ne? Taková hanebnost! */poté, co si ho změří/* Vy byste toho ani nebyl schopen. */přiblíží se k doktorovi/* To „oni“, všechno jenom „oni“. Mají prsty ve všem.

Magnát Titulovaní.

Doktor */bojí se, aby nevypadl z úlohy/* Ano.

Jindřich Těm stvůrám bylo všechno málo. Uvažte – byl jsem ještě dítě. Hrál jsem si a netušil, že jsem král. Zneužili mé nevědomosti a proti jakýmkoli zájmům vše znesvětili. Každý jenom kradl! Jeden víc než druhý! A navíc

si mysleli, že mi tím snad pomáhají nebo co. Jenže já dnes nesmím nikoho pomlouvat. Ani plakat pro svou matku nemůžu. Byla tu za mnou, přišla před měsícem ze svého kláštera. Řekli mi, že je mrtvá. */přehání svůj smutek, pak k Matyldě/* Obracejím se na vás, protože jste také matkou. Jste tu vy i já, oba na sobě máme šaty...

Maklér

Ale vaše matka žije.

Magnát

V klášteře, pane prezidente.

Manažer

Jo, jo...

Jindřich

Smutek tedy odložíme na jindy. */ukáže Matyldě své obarvené vlasy/* Podívejte se na mé vlasy. To kvůli vám. Já bych to jinak nepotřeboval. Nějaké to vnější znamení je vždycky užitečné, že? */k Titovi/* Pane, chtěl jste se narodit? Já ne. Opravdu ne. Nerozhodujeme o svém začátku, ani o svém konci. A mezi těmi dvěma krajnostmi se odehraje tolik věcí, které nechceme, ale s nimiž se posléze musíme smířit.

Doktor

Ano, bohužel.

Jindřich

A když se nechceme smířit, vyrojí se slabůstky. Žena chce být mužem, stařec mladíkem. Přitom má každý z nás o sobě tu nejkrásnější představu a té se drží zuby nehty. Například vy, pane: stojíte pevně na svém místě, upjatě svíráte svůj profesorský háv a přitom vůbec netušíte, že vám mezi tím možná nepozorovaně vyklouzl z rukávu malý had: život, pane. A najednou před vámi leží tak cize, ten život, který se vám vymykl z rukou... */přistoupí k Matyldě/* Vy jste to nezažila, vznešená paní? Což se opravdu nepamatujete, že jste bývala úplně jiná? Můj bože, tenkrát... Jak jste to mohla udělat? Jak jste jen mohla? */zahledí se jí tak ostře do očí, že Matylda div neodlí/* Rozumíme si velice dobře. Proč vy si barvíte vlasy? Abyste změnila svůj obraz v zrcadle? Jenže když to myslíte vážně, maskujete se, vzácná paní, věřte mi. Chci tím říci, že se uměle snažíte udržet svou!

někdejší barvu vlasů, na kterou jste zřejmě byla pyšná. Nebo jsem se zmýlil? Vaše opravdová barva není podobná té, kterou vidím? Každopádně – ztracené mládí.
/k Titovi/ A pro vás, milý pane, je ona jen vzpomínkou na to, co jste byl a co jste učinil. Ohlodávání stínů, které ve vás trvají. Je to pravda? Taky mně to všechno připadá jako sen. Bože můj

/Jindřich ze sebe začne strhávat kostým, ale Maklěř a Magnát k němu přiběhnou, aby mu v tom bránili/ Tenhle převlek mě fakt...!

/podaří se mu strhnout alespoň vrchní část kostýmu/ Zítra podepíšu patent o svržení papeže. Není to žádný svatý otec, ale obyčejný podvodník. Falešný mnich, samozvanec, antikrist!

Manažer Ve jménu božím...

Magnát Rozmyslete si, co říkáte. */naznačuje Jindřichovi, že by bylo vhodné se znovu obléci/*

Maklěř Pan profesor a tato dáma vám přišli

nabídnout svou pomoc... */vybízí doktora, aby něco řekl/*

Doktor */zmateně/* Ano, ovšem... Chtěli jsme vám pomoci.

Jindřich */nechá se od tří mladíků obléci/* Promiňte, prosím. Odpusťte. Přísahám, že cítím tíhu té klatby. */shrbí se, bojácně se chytne rukama za hlavu, jako by čekal, až na něj padne drtící tíže; chvíli tak strnule stojí – pak, aniž by se pohnul, řekne jiným hlasem tiše, důvěrně a skoro nevinně třem M/* Já nevím, proč před ním nedokážu být pokorný. */myslí tím Tita/*

Manažer Pane prezidente, proč si pořád myslíte, že vám ten pán chce ublížit?

Jindřich Protože už mi ublížil.

Magnát Je to obyčejný mnich.

Maklér Nemůže vám ublížit.

Jindřich Když někdo něco dělá nevědomky, nemůže znát smysl toho činění.

Manažer Blbost.

Magnát
a Maklěř

Pšt!

Jindřich

/k Matyldě/ Vy byste to jako žena měla vědět nejlépe. Věřte mi, vztah k vaší dceři se změnil, opravdu. Přísahám! */zakřičí Titovi do tváře/* Změnil! Pro lásku a oddanost, kterou mně prokázala ve chvílích nejstrašnějšího toužení. */znovu k Matyldě!* Přišla sem za mnou. Je celá prokřehlá, protože musela tři dny a tři noci probdít venku ve sněhu. Jako žebračka. Jste... její matka. Váš soucit by měl ronit slzy. Měla byste jít a spolu s ním */ukáže na doktora/* za nás orodovat u papeže, nechť nás milostivě přijme...

Matylda

/v rozpacích/ Ano, jistě.

Doktor

Přimluvíme se, přimluvíme.

Jindřich

To ovšem nestačí, aby nás přijal. On může vše – velmi dobře víte, že vše. I mrtvé vyvolávat z hrobu. Ovládá všechna magická umění. */udeří se do prsou/* Tady mě máte! Ale vězte, že tam je ta pravá kletba, která na

mně lpí! /ukáže na své foto na stěně/ To mě drží ve své moci! Kaju se a budu se kát, dokud mne nepřijme. Ale až zruší klatbu, měli byste pro mě ještě vyprosit od papeže jednu milost: aby zrušil to kouzlo /poukáže znovu na foto/ a vrátil mně zpátky můj život, který jsem nemohl žít. Nemohl bych jinak milovat tu dívku tak, jak si teď zaslouhuje. Drahý pane, vzácná paní... jsem ve vašich rukou. /ukloní se a chce odejít, ale když zahlédne, jak se Tito blíží k trůnu, obrátí svou tvář rychle zpět a s výsadou panovníka si na křeslo pohotově sedne. Pak vstane a začne se znovu uklánět se zchytralým úsměvem v očích a jiskrou na rtech, aby tak zmizel za úžasu i zděšení ostatních. Matyllda je tak otřesena, že v mdlobách klesne do křesla/

Tma.

Dějství druhé

Salón, který přiléhá k trůnní síni. Je v něm pódium obehnané z každé strany dvěma schůdky a na něm stůl a pět židlí. Postranní dveře vedou do chodeb a komnat, dveře uprostřed do trůnní síně.

Na scéně je Matylda, doktor a Tito, opět v civilu. Ona je tak rozrušená, že ji každá věc upoutá. Není schopná se soustředit a slova, která slyší, přitahují její pozornost a jsou silnější než ona; vše je naplněno jakýmsi očekáváním.

Tito Snad máte pravdu vy, doktore, ale já vám říkám, že...

Doktor Říkejte si, co chcete.

Tito Sám to tvrdil! Je to tak, Matyldo?

Matylda Ale mělo to úplně jiný význam, než si myslíte.

Doktor Myslel tím naše přestrojení. Je to dětinskost.

Matylda Proč myslíte, pane doktore?

Doktor Z jistého hlediska je to opravdu jak na

pískovišti. Zároveň je to ale komplikovanější, než si vůbec dovedete představit.

Matylda

Mně je to úplně jasné.

Doktor

Je třeba si uvědomit, že blázni mají svou zvláštní psychologii. Může se docela klidně stát, že pacient zpozoruje přestrojení a tak ho i bere. Ale – on tomu zároveň i věří! Jako dítě, pro které je převlek hra i skutečnost. Proto jsem mluvil o dětinskosti. Krajně komplikované ovšem na té věci je, že on si je stejně tak vědom toho, že je sám před sebou obraz i sám pro sebe – jako ta fotografie vedle! */míni portrét v trůnní síni, naznačť místnost vlevo/* On sám je totiž figurkou, obrazem, který třeba zachytit. Foto, které prostupují jiné dimenze – a ocitáme se v nich i my. Ale protože ve svém deliriu myslí neobyčejně bystře a pronikavě, okamžitě poznal rozdíl: naše obrazy jsou falešné, my je jen hrajeme. Proto nám nevěřil – ovšem to je vše. Samozřejmě nepochopil, že jsme celou hru zinscenovali z pouhého soucitu k němu. A nám se jeho hra zdála

tím trapnější, čím víc se snažil poukázat na zřejmost té hry. Představil se jako komediant s barvou ve vlasech a na tvářích, aby prohlásil, že to udělal schválně.

Matylda Tak to není. Tak to právě vůbec není, doktore. Říkám vám, že mě poznal.

Doktor Vyloučeno.

Tito Nesmysl.

Matylda Víím to naprosto bezpečně. Když se mi podíval do očí... určitě mě poznal.

Tito Mluvil přece o vaší dceři.

Matylda Co vy o ní víte? Mluvil o mně. Věděl přesně, jaké jsem měla vlasy.

Tito Blbost.

Matylda Měla jsem je přece stejné jako má teď moje dcera. Proto o ní mluvil.

Tito Vždyť vaši dceru nikdy neviděl.

Matylda A navíc nemluvil o mé dceři, ale o své budoucí ženě - o své pravé ženě, která se mnou jakožto s Matyldou nemá vůbec nic

společného. Právě proto tím myslel mě.

Tito Copak jste někdy byla jeho ženou? On ve svém šílenství pokládá za své manželky všechny ženy, jen ne ty, které měl opravdu.

Matylda Co vy o tom víte!

Tito Bože můj! Ze všeho hned uděláte... novinářskou kachnu! Myslel tím, že přirozená barva našich vlasů je symbolem mládí. Jenže vy začnete okamžitě fantazírovat.

Matylda Jsem si naprosto jistá, že mluvil se mnou, o mně a ke mně.

Tito Proboha! Nenechal mě ani vydechnout a vy tvrdíte, že mluvil jenom o vás? Zrádce jsem podle něj já!

Matylda Protože odhalil, že jste můj milenec.

Doktor Cítil se... ohrožen.

Tito Pojal podezření, že se vzpírám jeho moci.

Matylda Vyčetla jsem mu to z očí. To musíte znát, když se na vás někdo podívá tak, že se o tom vůbec nedá pochybovat – takový jasný okamžik... Zdálo se mně, že v jeho hlase slyším

takovou... lítost nad naší ztracenou minulostí... Lítost nad tím, co ho zaklelo do téhle hry. Nemůže se od ní osvobodit, přitom by strašně chtěl.

Tito Aby mohl milovat...svou pravou ženu – tedy vás, jak si myslíte.

Matylda Vy vůbec nevíte, kdo jsem.

Tito První dáma v herectví, to jste.

Doktor Sledoval jsem pozorně, co říkal. Zdá se mi, že analogická elasticnost i reflexivní melancholie jsou na ústupu. Jen stěží udržuje pohromadě svou smyšlenou osobnost – a to je, prosím, velmi slibné. Když tím prudkým otřesem, na kterém jsme se dohodli, dokážeme...

Matylda */náhle jako nemocná/* Ježíšikriste! Proč se to auto ještě nevrátilo? Jsou pryč už tři a půl hodiny...

Doktor */suše vytáhne hodinky a podívá se na ně/* Čtyři.

Matylda Jako obvykle.

Doktor Třeba nemohou najít šaty.

Matylda A co Frýda?

- Tito Bude asi s Karlem v zahradě.
- Doktor Domlouvá jí, aby se přestala bát.
- Tito Ona se nebojí. Je jí to jenom protivné.
- Matylda Hlavně ji nepřemlouvejte vy.
- Doktor Uklidněte se. Za okamžik všechno skončí – musíme jenom počkat do setmění. Nejdůležitější je, aby se nám podařilo vyvolat otřes. Prudký šok naráz přetne ony nitky, které ho stále poutají k jeho fikci, a vrátí mu konečně to, po čem vždycky toužil. Osvobodíme ho z toho zakletí, které ho tak tíží. A jakmile si jednou uvědomí pohyb času...
- Tito ...uzdraví se, že?
- Doktor Rozejde se jako hodinky, které se na chvíli zastavily. A my s našimi hodinkami na ruku budeme čekat, až se to stane. A budeme doufat, že po dlouhé přestávce znovu začnou ukazovat čas.
- Hlavními dveřmi vejde Karel.*
- Matylda Auto už přijelo?
- Karel Ano.

Matylda Přivezli ty šaty?

Karel Jsou za dveřmi.

Matylda A kde zůstala Frýda?

Karel Přijde hned.

Nato vejde Kašpar, který uvede Frýdu – je oblečena ve starém matčině kostýmu – převleku první dámy.

Frýda Už jsem tu.

Tito Jen se na ni podívejte: to přece není ona!

Matylda To jsem přece...

Doktor Celá vy, když jste byla mladá!

Tito K nerozeznání. Jak jí to sluší!

Frýda Prosím vás, mluvte vážně. Nesmím se smát, praskl by mi kostým. Tys byla přece jenom trochu drobnější, maminko...

Matylda Taky si myslím.

Frýda No! Měli bychom začít.

Doktor Počkáme, až bude tma.

Frýda To mám v těch šatech vydržet tak dlouho?

Matylda Mělas na mě zavolat. Byla bych ti

pomohla...Opravdu jsem byla trochu užší...Je to zmačkané...

Doktor Nevadí. Iluze je naprosto dokonalá. */k Matyldě/ Postavte se k dceři. /Matylda tak učiní/ Vidíte to?*

Matylda Dvacet let. To je katastrofa.

Tito Ale přeháníte.

Doktor Jen jsem myslel... Domnívám se totiž, že na šatech je vidět...

Tito Vy si vážně myslíte, že do něho stačí strčit a on to všechno přeskočí? */ukáže napřed na Frýdu a potom na Matyldu/ Odtamtud sem? Bude z něho ještě větší blázen než předtím. Pro nás je to jenom dvacet let, dvoje šaty a jedna maškaráda. Ale pro něj, pro něj je to mnohem víc. Co když opravdu žije o několik dimenzí jinde než my? Závrať ze skoku může být taková, že se mezi nás zřítí jako sebevrah a zbydou z něj jen střepiny.*

Doktor Ne. Náš skutečný život bude skutečností i pro něho. Rozmetá jeho iluzi a odhalí mu,

že těch dvacet let žil jako někdo jiný. Uvědomí si, že ten rozdíl ve způsobu života způsobil jen malý zkrat v jeho myšlení.

Tito Přizná si, že mu přeskočilo.

Doktor Žádný kaskadérský kousek, ale skok do prázdna. Nic se mu nestane.

Tito */podívá se znovu na Frýdu a na Matyldu/*
A kdo je víc vpředu? Mládež nebo my? Mládež si samozřejmě myslí, že vpředu je ona. Ale omyl – ve předu jsme my, protože před ní máme časový náskok. Stejně tak i my jsme na tom líp, protože jsme žili normálně, zatímco Jindřich žil celou dobu v představách jako dítě. Stejně jako tihle dva.

Doktor Ale minulost nás navzájem oddaluje. Jsme jinde než oni. V tom je přece pro všechny stejná.

Tito Vždyť mladí musí udělat všechno to, co jsme udělali my: zestárnout a dopustit se víceméně stejných hloupostí jako my... Umíráme, sotva se narodíme. A kdo přišel na svět jako

první, má před ostatními náskok.

Karel Přestaň s těmi svými moudry.

Tito Pořád ještě nechápu, jak to vlastně chcete udělat.

Doktor Důvěřujte mi, ano? Až se převleče i Matylda...

Tito Proboha, už zase?

Doktor Vezme si šaty pro případ, že by chtěl vidět skutečnou Matyldu.

Tito Skutečnou Matyldu?

Doktor Skutečnou první dámu, favoritku mezi herečkami.

Tito To je zmatek.

Doktor Bude mít před sebou dvě Matyldy. Nejprve uvidí tu mladší a až se díky tomu rozpomene na událost, která v jeho hlavě způsobila kolaps, předhodíme mu „skutečnou“ první dámu a tím se dostane zpět mezi nás.

Tito A tak se uzdraví?

Matylda Pokud tedy není zdravý již teď.

- Tito Ten blázen pro vás opravdu tolik znamená, že jste se odhodlala k tomuhle? Vy ženy jste všechny stejné. Nechcete se ponížít před ostatními, ale mě urazit chcete, že?
- Matylda Prosím vás. Kdo by teď myslel na vás, když jde o...
- Karel */pokročí kupředu/* Dobře, tak začneme, ano?
/obrábí se ke Kašparovi/ Zavolej jednoho z našich spojenců!
- Kapšar Hned.
- Kašpar vyjde pravými dveřmi.*
- Doktor Musí mít absolutní jistotu, že jsme odešli.
Vrátí se Kašpar s Maklěrem.
- Maklěř Můžu?
- Karel Ano, pojd'te dál. */ujišťuje se pomocí znamení/*
Jste náš...?
- Maklěř Říkejte si tomu, jak chcete – rádce nebo zrádce, magnát nebo manažer... to je jedno.
- Karel Co dělá náš pán? Vzcažte mu, že jeho tchán a tchyně by se s ním chtěli rozloučit.

Maklér Chudák – lituje všeho, co prve řekl, vzdychá a zoufá si, že se na něj zlobíte.

Doktor Tak se připravme, ano?

Maklér A říkal něco o první dámě...

Matylda Já věděla, že mě poznal!

Maklér Že prý ji tajně miloval a že má strach, aby mu nepoškodila...

Tito Můžete ho ubezpečit, že její odpor už pomí-
nul. Je to tak?

Maklér Výborně.

Matylda To je opravdu výborné.

Doktor Raději už pojďme. /*Matyldě*/ Teď se před
ním objevíme znovu jako manželé. To je to-
tiž hlavní: musí nejprve dostat absolutní jis-
totu, že jsme odešli. Neztrácejme čas. Čeká
nás ještě spousta práce.

Doktor, Matylda a Maklér odejdou dveřmi vpravo.

Fryda Mám strach.

Karel Bože. Už zase?

Fryda Kdybych ho aspoň mohla napřed vidět.

Karel Vůbec se ho nemusíš bát, věř mi...

Frýda Není nebezpečný?

Karel Ale! Je úplně klidný.

Tito Melancholik. Copak jsi neslyšela, že tě miluje?

Karel Hlupáku.

Frýda Děkuju pěkně.

Tito Proč by ti tedy měl ubližovat?

Karel Bude to jenom okamžik...

Frýda Víím, ale být s ním sama, po tmě...

Karel Budu u tebe. A ostatní budou připraveni za dveřmi. Stačí, když uvidí tvoji matku. Tím tvoje role končí.

Tito Jen se bojím, že mu to spíš uškodí, než prospěje.

Karel Nezačínej zase. Mně se ten lék zdá účinný.

Frýda Cítím to už teď. Jako bych měla zimnici.

Tito Jenže blázni, vážení, proti nám mají jednu výhodu, se kterou náš plán nepočítá...

Karel Jakou?

- Tito Oni jaksi nepřemýšlejí.
- Karel A na co by mu to teď podle vás bylo?
- Tito Nezapomeňte, že jeho reakci jsme si vypočítali my. Ale jestli má skutečně udělat to, co od něj očekáváme (potom, co uvidí Frýdu a její matku), měl by uvažovat – nesmí jednat pu-
dově.
- Karel Nemusí. Ukážeme mu dvojí obraz jeho
vlastní fikce, jak řekl doktor.
- Tito */nečekaně vybuchne; odjinud/* Proč vlastně stu-
dujou medicínu?
- Karel Kdo?
- Tito Psychiatři!
- Karel A co by podle tebe měli studovat?
- Tito Třeba práva. Pořád jen řeční, žvaní, žvaní a
řeční... Čím větší žvanil, tím větší kapacita.
„Analogická elasticnost. Reflexivní melan-
cholie. Pohyb času.“ Důstojně ti předem
oznámí, že nedělají zázraky, protože prý nej-
sou šarlatáni. Proto nemůžou přijít o reputaci,
když se jejich pokus nepovede.

Kašpar */který stál u pravých dveří a díval se klíčovou
dírkou/ Pozor! Jdou sem! Mám tady zůstat?*

Karel, Frýda a Tito zmizí bez odpovědi hlavními dveřmi, zmatený Kašpar neví, kam se podít. Dveře vpravo se otevřou, první vejde Maklér, hned se ukloní, za ním Matylda jako matka Jindřichovy nevěsty a Doktor jako její otec – vážený profesor. Mezi nimi Jindřich IV. Průvod uzavírají Magnát a Manažer.

Jindřich */jako by navazoval na řeč započatou v trůnní
síni/ Prosím vás, řekněte mi, jak mohu být
lstivý a umíněný zároveň...*

Doktor Vy přece vůbec nejste umíněný!

Jindřich Chcete tím říct, že jsem lstivý?

Doktor Ne, nejste ani lstivý, ani umíněný.

Jindřich */se zastaví a nasadí tón, kterým chce dát najevo,
že tak to nejde/ Lstivost a umíněnost spolu ne-
jdou jaksi dohromady, pane. Než se rozlou-
číme, chtěl jsem s vaší chotí pohovořit o sa-
motě. Dovolíte? /odvede Matyldu stranou a ptá
se jí úzkostně a tajuplně/ Opravdu svou dceru
milujete?*

Matylda Ano, jistě.

- Jindřich Všechny ty hanebnosti, z kterých mne viní, jsou jenom špinavé pomluvy mých nepřátel. Nesmíte jim věřit. Všechno je jinak.
- Matylda Nikdy jsem jim nevěřila.
- Jindřich Souhlasíte tedy?
- Matylda Ujišťuju vás, že za vás prosila stejně oddaně jako my.
- Jindřich To mi neříkejte, prosím, to ne. Vidíte přece, jak to na mě působí.
- Matylda */velice důvěrně/* Vy ji stále ještě milujete?
- Jindřich Jako by snad mohlo být něco jiného! Měla byste si jí víc vážit. Potkáte-li ji, pošlete ji prosím ke mně, ano? Dozvěděl jsem se to o ní až potom... Ale mohl bych přísahat, že už na ni skoro nemyslím. Mám ji i tak... Už tady za mnou bylo mnoho žen. Každá říkala, že je dáma, každá tvrdila, že je moje choť, nejváženější ze všech. Víte, občas jsem po ní zatoužil – byla to přece má žena! A představte si, každá z nich říkala, že zrovna ona je ta, kterou hledám; každá to říkala. A všechny se přitom

taky smály. Chápete? I v posteli – já svlečený, ona svlečená... Bože můj... muž a žena... Když je člověk nahý, nemyslí na to, co je. Jen šaty vedle postele vypadají jako přízrak. */jiným tónem, k doktorovi/* Domnívám se, že přízraky jsou jenom takové malé a neškodné poruchy mysli: obrazy, které nedokážeme udržet v říši spánku. Někdy nás však přepadají za bílého dne a děsí nás. Bože – tolik zmatených obrazů. Spadly z mola a smějí se. Někdy mě děsí i moje krev. Ta krev totiž... Nebudu váš déle zdržovat. Vznešená paní, maminko a táťinku, přijměte můj hold. */doprovodí je na práh hlavních dveří a tam se s nimi rozloučí – Matylδα a Doktor odejdou. Poté, co za nimi Jindřich zavře dveře, prudce se obrátí celý proměněný/* Šašci! Tajtrlíci! Chátra! Komedianti! Hráli všemi barvami! Stačilo se dívat: bílá, žlutá, modrá, zelená! A ten kněz! Podruhé se radši neopovážil přijít mi na oči. */mluví s veselým nemaskovaným vzrušením, neklidně přechází a rozhlíží se, až náhle spatří Kašpara, který je jeho*

náhlou proměnou úplně zmatený a zděšený. Zastaví se před ním a ukáže na něj prstem svým třem „společníkům“, kteří jsou rovněž celí zmatení a užaslí/ Podívejte se na něho, Kašpara, jak na mne civí s otevřenou pusou... /zatřese s ním/ No co je? Nechápeš? Nevidíš, jak si je podávám, nevidíš, jak je stírám, jak je mám na háku, ty ustrašené komedianty? Z čeho myslíš, že mají strach? Z toho, že z jejich obličejů strhnu uboze nalepené škrabošky a odhalím jejich plán. Byl jsem to já, kdo je k té komedii přinutil, protože mě to baví, hrát si na blázna!

3M

To znamená, že...

Jindřich

Dost! Přestaňte s tím, už mě to nebaví. Začli jste mě nudit, pánové! Ona se za mnou opováží přijít s tím svým amantem! A ještě se tváří, jako by tu komedii hráli ze soucitu ke mně. Chudák – už je stejně mimo čas, mimo svět, mimo život! Copak by se jinak nechal takhle tyranizovat? Oni mohou neustále požadovat od druhých, aby byli takoví, jakými

je oni chtějí mít. Samozřejmě, že to není tyranizování. Je to jen jejich způsob myšlení a cítění. Taky máte nějaký názor, ne? Názor stáda. Jakkak vy můžete myslet? Jako hloupé, tupé a bezhlavé stádo. Toho využívají oni, toho! Nutí vás přizpůsobit se, abyste mysleli a cítili jako oni. Protože – co vám nakonec dokážou vnutit? Co? Slova, slova, slova. Jsou to jen pířka, a přesto nás jejich tíha drtí celý život. Může zůstat člověk klidný při myšlence, že existuje někdo, kdo nutí svůj názor druhému? Kdo vám tvrdí do očí, že jste takový, jakým vás chce mít, a podle toho vám přiděluje místo ve společnosti? Blázen, ano, blázen! Nebo – co já vím – hlupák. Ale teď ne, teď už si na blázna jen hraju. Předtím, než jsem spadl z mola a poranil si hlavu... */najednou se zarazí, protože zpozoroval vzrušení a zmatek svých společníků/* No copak je? Co se po sobě tak díváte? */posměšně napodobí jejich úžas/* Ach! Och! Senzace! Je blázen, nebo ne? Samozřejmě, že jsem! Poroučím vám:

padněte přede mnou na kolena a třikrát se čelem dotkněte země. Tak! Bláznům se musí klanět! */ale při pohledu na čtyři klečící muže jeho divoká veselost náhle vyprchá a nastoupí rozhořčení/* Vstaňte, mezci! Vstaňte, povídám! Proč jste mě poslechli, co? Proč jste mně nedali svěřací kazajku? Takhle se nechat rozdrtit jediným příkazem! Vy vážně věříte, že váš panovník ještě žije? Rádi byste nevěřili. A přece jsem tady a mluvím k vám a poroučím vám živým. Jste takoví, jakými vás chci mít. Ano, pánové, hraje se tady groteska. Ale vyjděte odsud ven, ven do světa živých. Začíná dlouhá noc. Stmívá se. Otvírá se před vámi brána času. To vy jí dáváte tvar? Opravdu vy? Co zvyky? Zkuste promluvit! Budete opakovat slova, která se říkají odjakživa. A vy si myslíte, že žijete! Ne, jen přežvykujete život mrtvých, nic víc. */postaví se pře Kašpara, který je už docela zpitomělý/* Tobě se z toho točí hlava, vid'? Jak se vlastně jmenuješ?

Kašpar

Kašpar, váš oddaný.

Jindřich Blbče! Jak se jmenuješ doopravdy?

Kašpar No, jmenuju se... /jméno herce/

Jindřich /jméno herce/ ? A ty? /oboří se na Makléře/

Maklér /také řekne své civilní jméno/ Bože, to znamená, že...

Jindřich Co je?

Maklér Nic. Jen jsem myslel, že...

Jindřich Že nejsem blázen? Samozřejmě, že ne! To nepoznáte? Tisíckrát jsem vás vzadu slyšel, jak na sebe voláte. Ty jsi...? /dívá se na Manažera/

Manažer /netroufá si odpovědět ve strachu, že by něco zkazil/

Jindřich No, to je jedno. Jak se máte?

Maklér Bože...

Jindřich Snad se tak moc nestalo, ne? Zasmějme se tomu... Mám nápad – všichni se tomu zasmějeme. Od srdce, od plic! /a směje se/

3M /se na sebe dívají velice nejistě a zmateně. Zápasí mezi radostí a zděšením/ Uzdravil se?

Fakticky? Je to možný?

Jindřich */ke Kašparovi/ Ty se nesměješ? S tím stádem jsem to myslel jenom tak, všeobecně, chápeš? Víím, že jsi nejoddanější. Ti nejvěrnější to zpravidla totiž nejvíc odskáčou. Ale teď si podám ty pravé - co říkám například o těch třech, kteří odešli? Dorota, zhýralý pejsek a šarlatán. Není to pravda? Nikdo mi nevěří, ale všichni naslouchají a třesí oči hrůzou. Proč? Jak je to možné? Bláznům přece nelze věřit. Tak proč teda?*

Maklér Snad proto, že si myslí, že...

Jindřich Ne, proto ne. Neboj se. Podívej se mi do očí. Taky máš v očích hrůzu? Taky si myslíš, že jsem blázen? To je důkaz.

Magnát */dodá si odvahy a naléhavě se zeptá jménem ostatních/ Jaký důkaz?*

Jindřich Už jste si snad mohli zvyknout, pánové. Dost dlouho jste mě považovali za vyšinutého. Máte strach a cítíte, jak ten strach přechází v hrůzu. Nedivte se, pánové! Víte, co to je,

střetnout se s bláznem? Znamená to střetnout se s někým, kdo nenechá kámen na kameni z toho, co jste v sobě a kolem sebe vystavěli. Někdo, kdo rozmetá logiku vašich konstrukcí. Jako dítě jsem věřil, že měsíc ve studni je pravý. A byl jsem blažený. Ale běda vám, když se dnes nedržíte pravdy dnešní a zítra zítřejší – i kdyby byla opakem pravdy včerejší. Běda, když tak jako já zabřednete do úvah o téhle strašlivé věci – skutečně to dohání člověka k šílenství. Představte si, že jste s někým blízkým a díváte se mu do očí – nenapadlo vás někdy, že stojíte jako žebráci přede dveřmi, jimiž nikdy nevejdete dovnitř? Pánové, ten, kdo vstoupí, to nikdy nebudete vy, ale ten, koho ve vás vidí ten druhý. */dlouhá pauza; šero v komnatě začíná houstnout a zvětšuje tak pocit hluboké deprese, která pohlcuje čtyři maskované muže a stále víc je oddaluje od „velké masky“ – od prezidenta. Ten se zahloubal do úvah o děsivé trýzni, která je souzená nejen jemu, ale všem. Potom se náhle vzpamatuje,*

udělá pohyb, jako by hledal čtveřici, kterou už téměř nevidí, a řekne/ Setmělo se.

Kašpar Mám rozsvítit?

Jindřich Oslepilo by mě to. Chci svou lampu.

Kašpar jediným pohybem otevře postranní dveře a vytáhne zpoza nich lampu, kterou dá na stůl na pódiu.

Kašpar Tady je.

Jindřich Děkuji. Sedněte si všichni kolem mě. */naaranžuje je ke stolu/* Do krásných, malebných póz – tak! */rovněž si sedne/* A já sem. Podívejte se, nelíbí se vám to? Nádherný noční obraz: císař se svými věrnými rádci. Co tomu říkáte?

Maklér Když si člověk uvědomí, že to všechno nebyla pravda...

Jindřich Co nebyla pravda?

Maklér Totiž... dneska ráno jsem povídal... */ukáže na Kašpara/* jemu, že... škoda, že... jak bysme se jinak našli na tak velkém hradě bez mobilních telefonů...?

Jindřich A čeho byla škoda?

Maklér Že jsme nevěděli...

Jindřich Že tu frašku hrajete jen tak, pro legraci?

Maklér My jsme přece věřili, že... Manažer Mysleli jsme, že je to doopravdy.

Jindřich A zdá se vám teď, že to nebylo doopravdy?

Kašpar Když to říkáte vy...

Jindřich Říkám jenom to, že jste hlupáci. Měli jste totiž tu fikci přijmout po svém, sami pro sebe. Ne kvůli mně. Ne proto, abyste přede mnou hráli komedii nebo se vytahovali před občasnými návštěvami. Pro sebe, sami pro sebe, doopravdy. A naplno, každou chvíli. Jedině tak jste mohli mít pocit, že žijete s opravdovým prezidentem a ne s bláznem, který si na něj jen hraje. Mohli jste se mnou zacházet jako s obyčejným smrtelníkem, byli byste dál. Jak se obyčejní lidé rvou a štvou, jak se třesou strachy o svou existenci, jak v ustavičném zmatku a strachu čekají, co bude zítra. Mohli jste se tady pohodlně rozvalit v křesle a kochat

se rozkoší třeba nad tím, jak každá příčina má svůj dokonale logický následek i důsledek a jak se každá událost rozvíjí přesně a souvisle podle plánu. V tom je půvab historie. Jinak se ale nic nemění – minulost, kterou jste nemohli nebo neuměli lépe vyplnit, navždycky zkameněla.

Kašpar

Úžasně.

Jindřich

Jo, ale s tím je konec. Teď, když všechno víte, nemůžu tu komedii hrát dál. */vezme lampu a chce jít spát/* Ostatně, vy taky ne, když jste do dnešního dne pořád ještě nepochopili, oč vlastně jde. Mně se ta komedie zhnusila. */skoro pro sebe, s divokým potlačovaným vztekem/* Kristepane, ta bude litovat, že sem přišla. Vydává se za tchýni a on za fráteru a přivedou si s sebou lékaře, aby mě prohlédl. Snad by mě dokonce chtěli i léčit! Sprostáci. Moci tak zpohlavkovat jednoho z nich. */zvonek/*
Kdo je?

Komorník

Deo gratias.

Maklér To je místní průvodce a komorník v jednom!

Magnát Podáme si ho!

Jindřich Vidíš, jaký jsi osel. Posmíval by ses ubohému starci, který tu komedii hraje jen z lásky ke mně? Všechno o mně ví.

Manažer Už jsem to pochopil. Musíme se tvářit, jako že je to doopravdy.

Jindřich Ne jako. Doopravdy. Jedině tak se nestane z pravdy fraška. */jde otevřít dveře, aby vpustil Komorníka v obleku se svítkem pergamenu pod paží/* Jen pojd'te dál, otče. */okázale/* Tento muž zná celý můj osud, ale nejen to – je mým kancléřem a díky němu vím o všem, co se děje v hradě i kolem něj. Doklady o mém životě i panování mí nepřátelé záměrně zničili. Zkáze unikl pouze tento životopis, který sepsal tento prostý muž. Chtěli byste se mu smát za jeho dobrotu? */láskyplně se obrátí ke Komorníkovi/* Otče, posad'te se. Světlo dám vedle vás. */postaví vedle něho lampu, kterou dosud držel v ruce/* Jste připraven?

Komorník */rozvine svitek pergamenu a chystá se psát podle diktátu/* Ano, můj pane, jsem.

Jindřich Tak tedy začněme. Prosím, pište. */diktuje/*
V listopadu r.1989 se k moci dostává jeden z utlačovaných disidentů, aby společně se svými přáteli zavrhl systém, který ho soustavně poškozoval. Jádrem svého vnímaného problému se snažil popsat ve svých hrách, které...*/stmívá se/*

Tma.

Dějství třetí

Znovu trůnní síň. Je tak temná, že v ní jde jen stěží rozeznat zadní stěnu. Z obou rámu byly odstraněny fotografie a na jejich místo se do výklenků postavili Frýda a Karel; Frýda je v kostýmu první dámy, v jakém jsme ji viděli v druhém dějství, Karel je v „prezidentském obleku“ – převleku Jindřicha IV. Po chvíli se otevrou levé dveře a vejde Jindřich IV. Nese lampu. Otočí se ke čtyřem mladíkům, kteří zřejmě zůstali spolu s Komorníkem ve vedlejší místnosti, kde jsme je viděli na konci druhého dějství.

Jindřich Ne, děkuji, nepotřebuji nikoho. Dobrou noc. Nechoďte za mnou.

/zavře dveře a jde sklesle a zemdleně směrem ke dveřím vpravo, které vedou do jeho komnat/

Frýda */sotva spatří, že už je krok za trůnem, zašeptá z výklenku ustrašeným hlasem/ Jindřichu...*

Jindřich */zarazí se, jako by mu někdo zákeřně vbodl dýku do zad/ Kdo mě volá?*

Frýda */vyděšená tím, k čemu se propůjčila, přesto opakuje hlasitěji/ Můj pane... /trochu vykloní*

*hlavu z výklenku směrem k svému snoubenci –
ve snaze dohrát úlohu, kterou jí přidělili/*

Jindřich */pronikavě vykřikne, upustí lampu a chce se dát
na útěk/*

Frýda */seskočí z výklenku a křičí, jako by náhle zeší-
lela/ Pane prezidente!*

*/Karel také seskočí na zem a běží k Frýdě,
která dál hystericky křičí na pokraji mdloby.
V té chvíli vrazí do síně i všichni ostatní: Dok-
tor, Matylda, rovněž v oblečku paní preziden-
tové, Tito, Maklér, Magnát, Manažer, Kašpar a
Komorník. Jeden z nich hned rozsvítí. Nikdo se
nestará o Jindřicha, který se chvěje po celém těle;
on v osamění pozoruje scénu a žasne nad neo-
čekávaným vpádem – zvláště překvapen je pře-
vlekm Matyldy. Všichni se starostlivě seběhli
kolem Frýdy, která je ještě celá bez sebe a
vzlyká v náruči svého snoubence. Utěšují ji a
mluví jeden přes druhého/*

Karel *No tak, Frýdo, neboj se. Jsme u tebe!*

Doktor *Už to máte za sebou...*

Matylda Uzdravil se. Chápeš?

Karel Opravdu?

Tito Byla to jen komedie.

Frýda Mám strach. Bojím se.

Matylda Čeho?

Karel Říkáte, že se uzdravil?

Doktor Oni to říkali. */ukáže na čtyři mladíky/*

Matylda Ano, a už dávno. Sám jim to prozradil!

Karel Ale jakto? Ještě před chvílí přece...

Tito Hrál komedii, aby si mohl dělat šašky ze všech, kdo jsme mu uvěřili...

Karel To není možné.

Jindřich */stojí vyčerpaně mezi nimi a pozoruje hned toho, hned onoho, zatímco oni se mu vysmívají za to, že je podváděl. On myslí na pomstu, ale v prvním pobouření neví ještě přesně, jak to provést/*

Karel Tvá sestra byla stejně hloupá jako tvoje matka, protože stejně jako ona za tebou chodila až do poslední chvíle.

Jindřich Nutil jsem je do toho snad?
Karel O tom řeč není – chci zpátky svoji matku!
Jindřich Tvá matka byla kurva!
Doktor Delirium se vrací... Opatrně, pánové, prosím...
Tito Kdepak delirium, doktore. Zase už hraje divadlo.
Jindřich Já? To vy jste se postavili do těch výklenků. A ten si hraje na mě, tedy na prezidenta.
Tito Přestaň už konečně s tou fraškou!
Jindřich Fraškou?
Tito Šašek, šašek je to! Podívejte se, co má na sobě!
Jindřich Kdo vám řekl, že je to fraška?
Tito Oni! */ukáže na čtyři mladíky/*
Jindřich Vy jste jim řekli, že je to fraška?
Maklěř ...že jste se uzdravil.
Jindřich Obchodujete s informacemi, že?
Tito Prosím vás, skoncuje to. */k Matyldě/* Necítíte se teď tak trochu trapně v téhle parádě?

/ke Karlovi/ A co ty, Karle?

Matylda Prosím vás, mlčte! Kdo by teď myslel na šaty? Jestli je skutečně normální...

Jindřich Ano, jsem normální. Ale tím to pro mě nekončí. */zaútočí na Tita/* Abys věděl – dvacet let se nikdo neopovážil přijít mi na oči, jako dnes ty a ten doktůrek, co se vydával za otce mé ženy!

Tito Taky jsem se převlékl.

Jindřich Ano, za kněze. Zrádce! Teď, když jsem normální, je ti k smíchu její přestrojení? */otočí se k doktorovi/* Vy jste tedy lékař?

Doktor Ano, uhádl jste.

Jindřich A to byl váš nápad, aby se tak Matylda maskovala? Nebo to byl někdo jiný?

Doktor Byl jsem to já.

Jindřich Málem jste mne tím připravil o rozum, pane doktore. Výborně vymyšleno. Překrásná kombinace, pane scénografe! Pro blázna bez chybičky...*/k Titovi/* Tobě se teď zdá ta maškaráda směšná, co? Ty bys chtěl, abych

i já odhodil svou škrabošku a šel s vámi pryč, vid'?

Tito A kam?

Jindřich Do klubu přece! Nebi že bychom spolu šli navštívit paní prezidentovou? Je to kousek!

Tito */cítí se v úzkých/* Kam budeš chtít. Celé je to vážně k neuvěření. Jaks to tady mohl celou tu dobu vydržet? Jak to tedy bylo doopravdy?

Jindřich Bylo to tak: když jsem spadl z toho mola a rozbil si hlavu, byl jsem skutečně šílený. Skoro dvanáct let, pane doktore. Ale neměl jsem tušení, co se stalo venku, s vámi, jak se věci změnily. Že mě zradili přátelé, že moje místo zabrali jiní... Nešťastná láska... A... potom... jednoho dne... Jednoho dne ta malá porucha myslí tady */dotkne se čela/* přestala. Sama od sebe, jako by zázrakem. Probudím se a nevím: sním či bdím? Pomalinku se mi otvírají oči. Poprvé po letech začínám vidět jasně. Co jsem měl najednou

dělat? Měl jsem si říci: vzhůru do života, pryč odtud! Nadýchat se čerstvého vzduchu! Ale kam? Kam jsem měl jít? Měl jsem dopustit, aby si na mě potají ukazovali prstem? Měl jsem existovat dál jako bláznivý prezident s vámi pěkně venku na promenádě?

Tito Ale... co to říkáš?

Matylda Všichni věděli, že je to neštěstí.

Jindřich Za blázna mě všichni považovali dávno před tím neštěstím. */Titovi/* A ty ses navyvádl nejvíc, když se mě chtěl někdo zastat.

Tito To bylo přece žertem.

Jindřich Podívej se na mé vlasy. */ukáže mu vlasy/* Jsou barevné, ale pod nimi jsou šediny.

Tito Snad už jsem taky šedivý, ne?

Jindřich Ale já jsem zešedivěl tady, víš? Jako panovník. Ubohý panovník a blázen. A to jsem zpozoroval až jednoho dne, když se mně otevřely oči. Spatřil jsem své šediny a zděsil jsem se - tak, že jsem si je musel nabarvit, abych zachoval zdání blázna. Pak jsem

najednou pochopil, že mně nezešedivěly jenom vlasy, ale celý svět. Že všechno je pryč. Že bych jako hladový vlk přišel na hostinu, která už dávno skončila.

Tito Dobře, ale nemůžeš přece od nikoho žádat, aby kvůli tobě...

Jindřich Kdo by čekal, až se uzdravím? Ten, kdo mě ze závisti shodil z pódia?

Karel To přece...

Jindřich Ano, tak to bylo.

Matylda To slyším dneska poprvé!

Jindřich Třeba to bylo jenom žertem.

Matylda Ale kdo? Kdo šel tenkrát za mnou?

Jindřich Tak kdo to byl? Na tom už teď nesejde. Dnes, když je po hodech, jsou tak milosrdní, že mi nabízejí zbytky. Trocha libového nebo spíš rozvařeného soucitu, nějaká ta kůstka svědomí na špinavém talíři...Děkuji, nechci! Proto jsem radši zůstal tady a hrál toho blázna dál. Tady bylo vše připraveno

pro nový druh rozkoše: hrát své šílenství při plném vědomí a tak se pomstít tomu surovci, který mě tehdy ze žárlivosti sesadil. Svou strašnou samotu jsem zkrášlil barvami a nádeherou oné dávné přehlídky, kdy jste triumfovala, Matyldo tak, jako dnes triumfuje vaše dcera. První dámu jste zahrála opravdu skvěle. A tak jsem přinutil všechny, kteří za mnou přišli, aby hráli tu maškarádu se mnou – jenže fraška to byla jen pro vás, k mému pobavení to nesloužilo víc než den. Zvěčnil jsem tu komedii a stala se z toho pravda skutečného šílenství, kde měl každý svou roli. I mí čtyři „tajní rádcové“ – a zrádcové, samozřejmě! Obyčejní businessmani! */rychle se k nim otočí/* Co jste získali tím, když jste prozradili, že jsem zdravý, co? Jsem-li zdravý, nepotřebuju vás. Na mé místo z vás nenastoupí nikdo. Jste propuštěni. Svěřit se někomu, to je opravdu čin hodný blázna. Ale teď budu žalovat, pánové, já na vás! Oni

si totiž ještě nezvykli považovat tento kostým */dotkne se šatů, které má na sobě/* za vědomou a dobrovolnou karikaturu té druhé maškarády, kterou hrajeme všichni, každý den. */znovu k Titovi/* Víš, člověk si snadno zvykne – při procházce takovouto síní si osvojíš tragickou chuť hned. */předvádí prakticky/* Jsem vyléčen, pánové. Já totiž dobře vím, že hraju blázna. A hraju ho s klidem. Ale vy...vy jste na tom hůř, protože blázni jste vy a nevíte o tom. Proto své šílenství žijete nevědomky v ustavičném zmatku a strachu.

Tito Vida, nakonec jsme blázni my!

Jindřich Kdybyste byli normální, nikdy byste za mnou nepřišli.

Tito Myslel jsem, že blázen jsi ty.

Jindřich A přišel ses na mě podívat ze zvědavosti jako na zvíře. */ukáže na Matyldu/* A co ona?

Tito Vím jen, že jsi ji okouzлил. Tvé vědomé šílenství jí učarovalo. */otočí se k ní/* Víte co?

Když už jste takhle vyšňořená, mohla byste tu klidně zůstat a vyzkoušet si vladaření.

Matylda

Nechte si ty řeči.

Jindřich

/zmocní se jí/ Nevšímejte si ho. Snaží se mě vyprovokovat, ač ho pan doktor varoval, aby mě nechal v klidu. /otočí se k Titovi/ Nemysli si, že mě ještě pálí to, co se tehdy stalo mezi námi – tvá úloha při mých nepodařených námluvách. /ukáže na Matyldu a pak se otočí k ní a ukáže jí na Tita/ Úloha, kterou teď hraje ve vašem životě. Není to váš život, ale můj! Život, ve kterém vy dva jste zestárlí, já nikdy nežil. /Matyldě/ Co jste mi tehdy chtěla dokázat svým kostýmem na přehlídce? Co jste mi chtěla dokázat svou rolí? Deset let jsem zakletý do věčné masky. A ona si zatím užívala života. Podívejte se, to je výsledek. Já ji neznám, ne. Zním ji jenom takovou! /ukáže na Frýdu a přistoupí k ní; zároveň i ke Karlovi/ Připadáte mi jako malé děti, kterým mohu kdykoliv nahnat hrůzu.

/k Frýdět/ Nemůžeš za to, že tvůj nastávající by chtěl vládnout. Tebe ta fraška vážně vyděsila? Přemluvili tě k ní, protože čekali, že v tom uvidím to, co oni budou chtít? Pro mě je to zázrak, strašlivý zázrak: sen, který v tobě ožil, a daleko víc, daleko silněji, než kdykoliv předtím. Byla jsi pouhý obraz a oni tě učinili živoucí bytostí. Jsi moje, moje! A plným právem! /sevře ji do náručí s šíleným smíchem – ostatní jsou vyděšeni; když mu ji však chtějí vytrhnout, zavolá na Kašpara a 3M/ Zadržte je! Poroučím vám, abyste je zadrželi! /mladíci jako omámení se pokusí zadržet Karla, Doktora a Tita/

Tito */okamžitě se vyprostí a vrhne se na Jindřicha/ Pusť ji, pusť ji! Jsi blázen! Není tvoje!*

Jindřich */bleskurychle vytáhne pistoli/ Že ne? /střelí Tita do hrudi; výkřik hrůzy/*

Matylda *Zbláznil se! /běží k ležícímu Titovi/ Ne!!*

Jindřich */stojí na scéně mezi Makléřem, Magnátem, Manažerem a Kašparem zdrcen živostí*

vlastních představ, které ho strhly až k zločinu
– zavolá je k sobě jako na ochranu/
Teď už spolu zůstaneme navždycky.

Tma.

KONEC

Copyright

© Jiří Zygma
Ubohý panovník

Autor: Jiří Zygma
Vydal: Martin Koláček - E-knihy jedou
1. el. vydání
Česky
Praha, 2019

ISBN:
978-80-7644-089-0 (ePub)
978-80-7644-090-6 (mobipocket)
978-80-7644-091-3 (pdf)